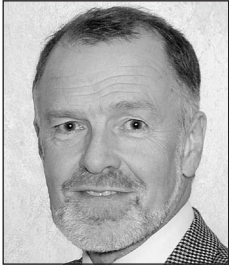

Ýmislegt smálegt

Jóhann Heiðar
Jóhannsson

Netfang:
johannhj@landspitali.is

Í ÞETTA SINNIÐ ER ÆTLUNIN AÐ SEGJA FRÁ ýmsum minni háttar verkefnum sem borist hafa á undanförunum vikum, ýmist í tölvupósti, símleiðis eða munnlega á förunum vegi. Flest hafa verið leyst með því að fletta upp í Íðorðasafninu og fyrirspyrjendur hafa fengið svörin jafnóðum.

Sjálfnáemi

Spurt var um íslenskt heiti á **autoimmune disorder** og **autoimmune disease**. Fyrirspyrjanda var ljóst að Íðorðasafn lækna notar heitið *sjálfsnæmi* um **autoimmunity** en fannst heitið *sjálfsnæmissjúkdómur* nokkuð stíðlegt. Undirritaður sagðist sammála og sjálfur sleppa „s“-inu. Vísað var í þýðingu Orðanefndar á alþjóðlegu sjúkdómaheitunum, ICD-10, frá 1996, **sjálfnæmissjúkdómur**. Þar er þýðingin á **disorder** einnig samræmd svo autoimmune disorder

verður **sjálfnæmisröskun**. Hér á *röskun* vel við þó ekki sé það jafn ásættanlegt í ýmsum öðrum heitum, svo sem *þunglyndisröskun* og *kvíðaröskun* (sjá pistil 115, Lbl 1999;85:835).

Vöðvabólga

Í tölvuskeyti var spurt um enskt heiti á því fyrirbæri sem **vöðvabólga** nefnist á íslensku. Nánari skýring fylgdi ekki og undirritaður varð að skálda í eyðurnar. Beint lá við að benda fyrirspyrjanda á gríska heitið **myositis** (mys: vöðvi, og -itis: bólga) sem tekið hefur verið óbreytt upp í ensku. Íðorðasafnið birtir reyndar íslenska heitið *vöðvaþroti* með flettiorðinu **myositis**, þó *vöðvabólga* sé oftast notuð í samsetningum. Í svarinu var þess einnig getið að í daglegu tali væri oft ekki gerður greinarmunur á ósértækum vöðvaverkjum, **myalgia**, og vefjafræðilegri bólgu, **myositis**.

Tvíblind rannsókn

Í öðrum tölvupósti var spurt um íslenskt heiti á ensku samsetningunni **double-blind**. Hún er oftast notuð til að lýsa klínískum rannsóknum, sem þannig eru skipulagðar að hvorki rannsakandi

né sjúklingur fær að vita hver fær virka meðferð og hver fær óvirka meðferð, til dæmis *lyfleysu*. Hefð er komin á meðal lækna að nefna slíka rannsókn **tvíblinda**. Íðorðasafnið birtir þetta heiti, en getur þess einnig að slíka tilraunaaðferð megi nefna **ókyrnisaðferð**. Vafasamt er að það heiti muni ná vinsældum.

Multicenter

Sami aðili spurði um íslenskt heiti á **multicenter** og var þá að vísa í rannsókn þar sem margar lækisfræði- eða vísindastofnanir tækju þátt. Undirritaður stakk upp á **fjöl-** fyrir **multi-** og **stofnun** fyrir **center**. Multicenter study yrði þá **fjölstofnana-rannsókn** eða **-athugun**. Upp rifjaðist reyndar að Ásbjörn Jónsson, yfirlæknir, hafði fengið úrlausnina *tilvísunarmiðstöð* til að leysa verkefnið **referral center** (sjá pistil 95, Lbl 1997;83:852). Gaman væri að vísbendingum um aðrar hugmyndir.

Launkrabbamein

Pedro Riba, læknir á Akureyri, sendi tölvupóst snemma í haust og setti fram tillögu að íslensku heiti á **latent carcinoma**, fullmynduðu krabbameini sem ekki hefur gefið sig til kynna á neinn hátt og ekki gert neinn óskunda (sjá pistil 118, Lbl 2000;86:64). Um heitið **launkrabbamein** er ekki nema gott eitt að segja, en tillaga Bjarna Bjarnasonar, sem kynnt var í umræddum pistli, var **leynikrabbamein**.

Sinarbólga

Þýðandi nokkur var að fást við þýðingu af íslensku yfir á ensku og sendi tvö heiti úr lista yfir sjúkdóma, sem tiltekið lyf ætti að lækna, **sinabólga** og **sinaskeiðabólga**. Hafði þýðandinn fengið þær upplýsingar hjá lækni að sinar gætu ekki bólgnað og því væri ekki um tvö aðskilin fyrirbæri að ræða. Vildi þýðandinn samkvæmt því nota einungis eitt heiti á enskunn. Því var fljótsvarað að Íðorðasafn lækna geymdi bæði heitin, *sinarbólga* og *sinaskeiðarbólga* (*sinasliðursbólga*). Hið fyrra væri nefnt **tendinitis** eða **tendonitis** á fræðimálinu og hið síðara **tenosynovitis** eða **tendovaginitis**.

Háræðastjarna

Þá barst loks fyrirspurn frá tryggingarfélagi um hvernig þýða ætti **spider naevi**. Því var fljótsvarað að **spider naevus** (ft. naevi) væri lítil hárdæmeseind í húð, greinótt eða stjörnulaga, sem líktist svolítið kónguló (e. spider). Meinsæmdin getur fundist í tengslum við lifrarsjúkdóm, sérstaklega skorpulífur. Íðorðasafn lækna nefnir hana *háræðastjörnu*.

Dægradvölin

Dægradvölin í síðasta pistli var úr Læknablaði Guðmundar Hannessonar, prófessors, frá árunum 1902-1904. Blandað handskrifaði hann og „hektograferaði“ og sendi síðan læknum á Norður- og Austurlandi, en Guðmundur var þá starfandi á Akureyri. Í nóvemberblaði sínu árið 1903 fjallar hann um „hæmaturi“ með fyrrgreindum hætti.

Dægradvöl IV er heldur yngri. Spurt er um höfund hnitmiðaðra athugasemda um klæðnað manna.

Dægradvöl IV

„Yfirleitt á að haga klæðnaði í hverju landi eptir landsháttum, en ekki eptir útlendri tízku.“

„Klæði geta ekki sjálf hitað líkamann. Þau gjöra einungis að hindra líkamshitann að rjúka burt. Þau fataefni eru því hlýjust, sem leiða illa hita.“

„Ullarnærföt ættu allir að nota hér á landi bæði vetur og sumar.“

„Í stórhriðum á veturnar er áriðandi að klæða sig svo, að ekki næði eða snjó inn á mann beran.“

„Sérstaklega þarf að vanda útbúnað um háls, hendur og fætur, því þar næðir mann helst.“

„Ef kvennfólk fer út í stórhrið og ætla sér lengri leið, er sjálfsagt að það klæði sig í öllum aðalatriðum eins og karlmenn. Góðar brækur eru á við mörg pils.“